

Sosiologi om intimitet

Tema for dette nummeret av Sosiologi i dag er intimitet. De siste par tiår er begrepet intimitet blitt mer og mer sentralt i sosiologisk forskning om vår tids sosiale liv og relasjoner (f.eks. Gabb 2010). Hva intimitet skal bety er imidlertid ikke gitt. I dagligtale handler intimitet om inderlighet og fortrolighet, følelser av nærhet og fellesskap, knyttet til det sosiologer betegner som primære relasjoner. Ordet har positive konnotasjoner og assosieres med familie, parforhold og vennskap – og i all hovedsak det private rom. I forskning kan det være problematisk å likestille intimitet og det nære og private. Jessica Mjöberg (2009) påpeker at intimitet da blir gjort til et fenomen som eksisterer innenfor et bestemt felt; i institusjonaliserte relasjoner, som familien, parforholdet og vennskapet. En slik likestilling er også problematisk fordi intimiteten ikke egentlig blir utforsket: "Intimacy is not something to be found in these relationships, but rather *is* that specific relationship" (s. 13). Et alternativ Mjöberg foreslår er å se intimitet som en distinkt kvalitet ved sosiale relasjoner. Intimitet kan dermed bli studert i et bredere spekter av relasjoner, og for eksempel i profesjonelle kontekster og på offentlige arenaer. Forstått som en kvalitet er intimitet dessuten noe som både kan oppstå og forsvinne i en relasjon. Perspektivet er med andre ord prosessuelt.

Intimitet er definert på ulike måter i sosiologisk forskning. I Mjöbergs definisjon viser intimitet til en opplevelse av fellesskap og orientering mot hverandre, som ekskluderer andre og både fortid og framtid. Intimitet er noe man er sammen om i en følelse av "kontinuerlig nåtid". Andre perspektiver tar utgangspunkt i begreper som personlig rom eller intimsone. Slik forskning vil ofte fokusere på hvordan det personlige rom blir utfordret – noen eller noe kommer for nærme og utløser ubehag. Goffmans bok *Relations in public* (1971) er en klassisk sosiologisk referanse. En tredje tilnærming ser intimitet som familiaritet. Lynn Jamieson (1998) legger fram det hun omtaler som en minimumsdefinisjon og beskriver intimitet som enhver form for nær relasjon der man oppnår delt detaljert kunnskap om hverandre.

I tillegg til ulike dimensjoner ved mikrofenomener, er sosiologien om intimitet opptatt av forholdet mellom mikro- og makronivåer og mellom det lokale og det globale. Et eksempel på det første er Anthony Giddens' analyse i boka *The transformation of intimacy* fra 1992. Han trekker linjer mellom samfunnsendringer som oppløsningen av tradisjoner og tiltakende individualisering og restruktureringer av (parforholds)intimiteten i retning av det han kaller *det rene forhold*. Det rene forhold er en likestilt relasjon som blir opprettholdt så lenge den er givende for begge parter. I denne analysen er intimiteten frisatt – den enkelte er fri til å velge hvem han eller hun vil inngå i en relasjon til og når dette skal skje – uavhengig av tradisjoner og krav fra andre. Samtidig blir individet utlevert til en ny form for sårbarhet; relasjonen til den andre er hele tiden på prøve. Giddens' analyse illustrerer at i et sosiologisk perspektiv blir intimitet sjelden behandlet som en avsondret sfære. Det intime både speiler og bidrar til å drive fram endringer på samfunnsnivå. Studier av intimitet bidrar dermed til forståelsen hva slags samfunn vi lever i. Et åpenbart eksempel er Richard Sennetts beskrivelse av framveksten av "intimitetstyranniet" i boka *The fall of public man* (1974). Begrepet peker mot en sosial situasjon der den offentlige, politiske arena er blitt stadig mer kolonisert av private væremåter – noe som i Sennetts tolkning utløser en problematisk narsissisme på individuelt nivå og økt sosial avstand på samfunnsnivå fordi vi blir presset på hverandre.

Dette temanummeret inneholder fem artikler, som til sammen viser et vidt spenn av intimitetsstudier. Et fellestrekk for bidragene er insisteringen på at intimiteten er kulturelt kodet. Intimitet er noe som blir praktisert med utspring i kulturelle kategorier og fortellinger, for eksempel om hva som representerer uttrykk for kjærlighet eller ekthet. De spesifikke analysene tar utgangspunkt i ulike teoretiske begreper for å forstå hvordan intimitet gjøres. Eksempler er narrativer, praksiser, performativitet, forhandlinger og transaksjoner. Artikkene illustrerer også noe av mangfoldet i metoder som blir brukt i sosiologiske studier av intimitet – fra såkalte "big data" til nærgående feltarbeid. Hver for seg bidrar artiklene til den sosiologiske diskusjonen om hva vi kan forstå som intimitet, og hvordan vi kan studere det vi forstår som intimitet.

Nummeret inkluderer to artikler som belyser intimitetens fysiske dimensjon. Anette Stenslund retter i artikkelen *Noget i luften* blikket mot lukt, nærmere bestemt mot det hun benevner som intimiderende lukt i sykehuset. På sykehuset er luktene av kropp, sykdom og død noe som må bli håndtert av

sykehuspersonalet, ovenfor pasienter, seg selv og hverandre. Stenslund har gjort et omfattende feltarbeid og har vært tilstede ved omkring 250 operasjoner foretatt i et dansk sykehus. Stenslund fremhever to kopleinger mellom intimitet og lukt. Lukten er intim fordi den er privat, og fordi den har en grenseoverskridende karakter – den trenger inn i det Stenslund med referanse til Simmel omtaler som vårt sanselige innerste. Gjennom Stenslunds analyse trer sykehuspersonalets lukthåndtering fram som en type omsorgsarbeid. Hvordan lukten blir håndtert avhenger av om pasienten er våken eller under narkose og av alvorret i situasjonen. Analysen synliggjør den tause kunnskapen om lukthåndtering i sykehus, og artikkelen kan slik sett leses som et bidrag til forståelsen av hva omsorgsarbeid i sykehus omfatter.

I artikkelen *Big data og intime detaljer* studerer Jesper Fels Birkelund, Kristoffer Pade Glavind og Tobias Bornakke hvordan fysisk distanse og nærhet utvikler seg i sosiale interaksjoner mellom ferske studenter på et universitet-scampus. Data er samlet inn fra sensorer i mobiltelefoner over en lang periode og fra mange individer. Ved hjelp av disse dataene kan forfatterne vise når fysisk nærhet øker, og under hvilke forutsetninger. Kjønn, relasjoner utenfor det konkrete møtet, møtets varighet og kontinuitet er av betydning. Med denne studien skriver forfatterne seg inn i en sosiologisk tradisjon hvor kroppen er linsen for å studere sosiale fenomener som nonverbal kommunikasjon og tilknytning; særlig de såkalte proxemic-teoriene utviklet av Edward T. Hall på 1960-tallet. Her er menneskets bruk av rommet en viktig innfallspurt for å forstå kulturen(e) vi produserer og deltar i. Birkelund, Glavind og Bornakkes analyse er først og fremst en demonstrasjon av hvordan sosiologien ved hjelp av moderne teknologi kan utforske sine sentrale problemstillinger.

Par-intimitet er tema i Anna Sofie Backs artikkel *Rationaliseringens romantik*. Back analyserer hvordan par-intimitet blir snakket om, iscenesatt og erfart i familier med et hverdagsliv som krever omfattende koordinering og planlegging. Det empiriske utgangspunktet er intervjuer med danske menn hvis kvinnelige partner er en såkalt karrierekvinn, altså at hun jobber og tjener mer enn ham. Mennene i Bachs studie forteller om likeverdighet knyttet til ansvaret for barna og hjemmet i positive termer. Samtidig skaper dette samarbeidet og den rasjonelle logikk det bygger på, en avstand til nærheten og fortroligheten de også ønsker å ha med sin partner. Nærhet oppstår ikke når samværet er i synkroniseringsmodus. Nærhet og intimitet blir derfor søkt i det Bach omtaler som lommer av liminal tid utenfor hjemmet – på restauranten, kinoen, i parferien osv. Disse praksisene viser samtidig til en fo-

restilling om parforholdet som noe som må bli pleiet og arbeidet med. Bach tolker den ritualiserte romantiske praksisen som en ”rationel tilgang til at vedligeholde en følelsesorienteret passion” – med andre ord en rasjonalisert romantikk.

De to siste artiklene omhandler intimitet og seksualitet. Marie Bruvik Heinskous artikkel *Intimitetens globale bazar* er en analyse av fenomenet som gjerne blir kalt sex-turisme, eksemplifisert ved danske kvinner som etablerer relasjoner til menn i turistdestinasjoner i Latin-Amerika og Afrika. Heinskou studerer dette fenomenet som en form for transnasjonal intimitet og tilbyr et alternativ til den vanlige tolkningen av det; som prostitusjon hvor den som betaler har makt mens den som selger blir utbyttet. Artikkelen bygger på feltarbeid i Cuba og Gambia, og Heinskou omtaler sin metodologi som meta-etnografisk. Målet er å identifisere generelle trekk ved fenomenet som blir studert, samtidig som man anerkjenner lokale forskjeller. Analysen er forankret i begrepet transaksjon. Gjennom å forstå transaksjonen som en (rotete) basar, hvor det som blir byttet ikke har en fastsatt pris og verdien av ”varen” ikke er definert på forhånd, framtrer et mer nyansert bilde. Transaksjonen mellom partene er, skriver Heinskou, basert på ”en særlig sensibilitet – en form for affektivitet”, og det som blir utvekslet er ikke bare penger og ting, men også intimitet og solidaritet.

Artikkelen *Unge menn mellom homosocialitet og homoseksualitet* er en dialog mellom Morten Emmerik Wøldike og Anders Haahr Rasmussen. I teksten drøfter Wøldike og Rasmussen ulike teoretiske rammeverk for å analysere unge danske menns sosiale og intime omgangsformer. Artikkelen har en uvanlig form til vitenskapelig artikkel å være – forfatterne presenterer sine tolkningsforslag i e-postbrev de har sendt til hverandre. Utgangspunktet for utvekslingen er en praksis journalisten Rasmussen har beskrevet i et autobiografisk essay. I hans gjeng med barndomskamerater forekommer det stadig lek med og stimulering av en av mennenes kjønnsorgan. Rasmussen undrer seg over hvordan denne praksisen kan finne sted uten at noen av deltakerne oppfatter at deres seksuelle orientering som heteroseksuelle blir satt spørsmålsteget ved. Hans forklaring er at aktiv bruk av homofobisk og kvinnenedsettende sjargong plasserer mennenes seksuelle identiteter som utvetydig heteroseksuelle. Wøldike fortolker praksisen ved hjelp av andre begreper. Han tar i bruk Becks begrep om mannsinteresse, dvs. menns interesserte relasjon til andre menn og Barthes begrep om jouissance, dvs. den sanselige glede ved for eksempel kropp. Avslutningsvis konstaterer forfatterne at unge menns sosiale og intime

omgangsformer er blitt et mer tvetydig og komplekst felt – og noe som bør belyses mer og gjennom et mangfold av metoder og perspektiver.

Nummeret inneholder også et bokessay og tre bokomtaler som alle har relevans for temaet intimitet. I bokessayet reflekterer Michael Selzer og Marit Haldar over Eva Illouz analyser av kjærlighet, intimitet og moderne kapitalisme med hovedvekt på boka *Why love hurts: A Sociological Explanation* fra 2012. Bokomtalene omfatter Kirsten Danielsen om Ulrich Beck og Elisabeth Beck-Gernsheims bok *Distant love. Personal life in the Global age*, Hanne Haavind om boka *Love: a question for feminism in the twenty-first century*, redigert av Anna G. Jonasdottir og Ann Ferguson og Liv Johanne Syltevik om boka *Å være sammen. Intimitetens nye kulturelle vilkår*, redigert av Jørgen Lorentzen og Wencke Mühleisen.

God lesning!

Oslo, juni 2015

Kari Stefansen og Mette Løvgren

Referanser

- Gabb, J. (2010). *Researching intimacy in families*. Houndmills: Palgrave Macmillan
- Giddens, A. (1992). *The transformation of intimacy*. Cambridge: Polity Press.
- Goffman, E. (1971). *Relations in public*. New York: Basic Books.
- Jamieson, L. (1998). *Intimacy. Personal relationships in modern societies*. Cambridge: Polity Press.
- Mjöberg, J. (2009). Challenging the idea of intimacy as intimate relationships. I: A. Cervantes-Carson & B. Oria (red.), *Intimate explorations. Readings across disciplines*. Oxford: Inter-disciplinary Press.